

SDP:n Ahvenanmaa-politiikka:

**Vahva Ahvenanmaa,
vahva Suomi**

Vahva Ahvenanmaa, vahva Suomi

SDP toimii koko Suomen ja kaikkien maakuntiemme sekä niiden asukkaiden hyväksi. Ahvenanmaa on historiallisesti merkittävä itsehallinnollinen maakunta, joka on vuosisatojen ajan toiminut todellisena sillanrakentajana Suomen ja Ruotsin välillä. Ahvenanmaa erityisasemallaan, mutta osana Suomea, on rikkaus, joka tulee säilyttää ja jota tulee kehittää myös tulevaisuudessa.

SDP:n Ahvenanmaa-politiikan ydin on maakunnan ruotsinkielisen kulttuurin ja identiteetin säilyttäminen sekä toimivan itsehallinnon turvaaminen. Ahvenanmaalaisten on voitava vapaasti kehittää omaa yhteiskuntaansa itsehallinnon puitteissa uudistetun itsehallintolain tukemana. SDP tukee Ahvenanmaan oikeutta päättää itsenäisesti asioista, jotka kuuluvat itsehallinnon toimivaltaan.

SDP haluaa varmistaa, että Ahvenanmaan ääni kuuluu niin Suomessa, EU:ssa kuin pohjoismaisessa yhteistyössäkin. Maakunnan asukkailla ja elinkeinoelämällä on oikeus vaikuttaa päätöksentekoon, joka koskee heitä, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. SDP toimii sen puolesta, että Ahvenanmaan erityispiirteet otetaan huomioon ja että maakunnan itsehallinnollista asemaa vahvistetaan osana Suomen tasavaltaa.

Yhteistyön Ahvenanmaan ja muun Suomen välillä on perustuttava keskinäiseen kunnioitukseen, avoimuuteen ja rakentavaan vuoropuheluun. SDP haluaa edistää tätä yhteistyötä, jotta Ahvenanmaa ja koko Suomi voivat yhdessä rakentaa menestyksestä tulevaisuutta.

SDP sitoutuu:

- perustamaan ja ylläpitämään puolueen sisäisen Ahvenanmaa-työryhmän, jossa on mukana sekä Ahvenanmaan sosialidemokraatteja että SDP:n jäseniä, jotta varmistetaan elävä vuoropuhelu ja Ahvenanmaa-politiikan kehittäminen.
- hallitusvastuussa huolehtimaan siitä, että sen ministerit vierailevat Ahvenanmaalla vaalikauden aikana vahvistaakseen suhteita maakunnan, valtion ja puolueen välillä.
- huolehtimaan siitä, että puolueen puheenjohtaja vierailee Ahvenanmaalla toimikautensa aikana.

SDP:n Ahvenanmaa-politiikka tekeillä. Kuvassa näkyvät SDP:n puheenjohtaja Antti Lindtman, ÅSD:n puheenjohtaja Arsim Zekaj sekä SDP:n Ahvenanmaa-politiikan selvityshenkilö Juha Beurling-Pomoell.

SDP:n poliittiset tavoitteet:

Toimiva ja selkeä itsehallintolaki Ahvenanmaalle

Useat kokoonpanot ovat vuosien ajan valmistelleet nykyisen itsehallintolain uudistamista. Muun muassa valtioneuvosto asetti vuonna 2013 parlamentaarisen komitean, joka presidentti Halosen johdolla käynnisti uudistustyön. Edistyminen on kuitenkin ollut hidasta. Viimeisin prosessi perustuu muun muassa Ahvenanmaa-työryhmän vuonna 2023 antamaan mietintöön, jonka tavoitteena oli selvittää kysymyksiä, jotka liittyvät muun muassa itsehallintolain ja perustuslain väliseen suhteeseen. Työ jatkuu oikeusministeriön vuonna 2025 asettamassa uudessa itsehallintolakityöryhmässä.

Erityisesti kysymys perustuslain ja itsehallintolain suhteesta on herättänyt turhautumista Ahvenanmaalla. Näin kävi esimerkiksi, kun maakunta päätti laskea äänioikeusiän kunnallisvaaleissa 16 vuoteen sillä perusteella, että ”kunnalliset vaalit” kuuluvat itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan. Lainvalvonnassa kuitenkin todettiin, että kunnallisvaalien äänioikeusikä on perustuslain mukaan 18 vuotta. Näin katsottiin, että maakunta oli ylittänyt lainsäädäntötoimivaltansa.

Poikkeuksia perustuslaista voidaan tehdä maakuntalaissa, jos tällaisia poikkeuksia mahdollistavat erityissäännökset sisältyvät nimenomaisesti itsehallintolakiin. Tällaisia ovat esimerkiksi itsehallintolain säännökset kotiseutuoikeudesta ja elinkeinonharjoittamisoikeudesta (vrt. perustuslain omaisuudensuoja ja elinkeinovapaus). Ongelmallisia ovat tilanteet, joissa perustuslaki sisältää yksityiskohtaisia säännöksiä, kuten kunnallisvaalien äänioikeusikä, mutta itsehallintolaista puuttuu nimenomainen poikkeussäännös.

Tulevaisuudessa on vältettävä itsehallintolain ja perustuslain välisiä ristiriitoja. Ahvenanmaalla on voitava säätää lakeja itsehallintolain puitteissa. Itsehallintolain tulee selkeästi määritellä perustuslain ja itsehallintolain välinen suhde, jotta itsehallinto voi käyttää toimivaltuuksiaan ja jotta tulevia kehitysmahdollisuuksia ei rajoiteta. Itsehallintoa on kehitettävä myös käynnissä olevan uudistuksen jälkeen – sen tulee elää ja uudistua ajan mukana.

Ahvenanmaan veropoikkeuksen hallinnollista taakkaa on kevennettävä

Ahvenanmaa on EU:n erityisverotusalue, joka kuuluu unioniin ja tullialueeseen mutta ei arvonnalis- eikä valmisteverotusalueeseen. Tämän veropoikkeuksen vuoksi Ahvenanmaan ympärille muodostuu ns. veroraja suhteessa muuhun EU:hun, myös muuhun Suomeen. Veropoikkeus mahdollistaa verovapaan myynnin kansainvälisessä laiva- ja lentoliikenteessä Ahvenanmaan kautta, mikä turvaa tiheät ja edulliset yhteydet maakuntaan ja sieltä pois niin asukkaille kuin elinkeinoelämälle.

Veropoikkeusta ja sen turvaamia yhteyksiä on pidetty erittäin tärkeinä paitsi maakunnalle myös koko Suomen ulkomaankaupalle ja huoltovarmuudelle. Toisaalta kaikki verorajan yli tapahtuva tavarakauppa on vientiä ja tuontia tullimuodollisuuksiin, mikä aiheuttaa raskaan hallinnollisen taakan Ahvenanmaan maaperällä toimivalle elinkeinolle ja on pahimmillaan johtanut menetettyihin kauppoihin, koska muiden EU-maiden yritykset voivat kokea kaupan Ahvenanmaan kanssa liian kalliiksi hallinnollisesti.

Koska Ahvenanmaa kuuluu unioniin ja sen tullialueeseen, kauppatavarat ovat unionitavaroita. Tullimuodollisuuksia on siis yksinkertaistettava mahdollisimman pitkälle. Valtion on yhdessä ahvenanmaalaisten toimijoiden kanssa tehokkaammin selvitettävä ja edistettävä mahdollisia tullimuodollisuuksien kevennyksiä kansallisella tasolla. Suomen on ylläpidettävä vuoropuhelua

maakunnan kanssa ja tuettava mahdollisten yksinkertaistusten selvittämistä.

Lisäksi Suomen on vaikutettava EU-tasolla lainsäädäntöön (tullikoodeksiin) siten, että tullimuodollisuuksien yksinkertaistaminen mahdollistuu mahdollisimman tehokkaasti. Tavoitteena on esimerkiksi, että vientiselvitystä ei jatkossakaan vaadittaisi kaupassa Manner-Suomen ja Ahvenanmaan välillä.

Ahvenanmaan tuulivoima tarpeen myös muualla Suomessa

Koko Suomi, Ahvenanmaa mukaan lukien, tarvitsee suuria määriä vihreää sähköä ja vetyä. Ahvenanmaalla on erinomaiset tuuliolosuhteet ja mahdollisuus rakentaa laajamittaista merituulivoimaa. Nykyinen sähkömarkkinalaki on epäselvä, minkä vuoksi kantaverkkoyhtiö Fingrid ei ole edennyt Ahvenanmaalla tuotetun sähkön liittämiseksi kantaverkkoon. Laki on täsmennettävä, ja kaikki esteet poistettava, jotta Suomi voi hyödyntää Ahvenanmaan merituulivoimaa.

On myös tärkeää, että valtio käy itsehallintolain mukaisesti tiivistä vuoropuhelua maakunnan kanssa päätöksissä, jotka koskevat merituulivoimahankkeita Suomen talousvyöhykkeellä Ahvenanmaan välittömässä läheisyydessä. Jos merituulivoimaloita rakennetaan Suomen talousvyöhykkeelle ja niille kohdistuu kiinteistöveron maksuvelvollisuus, kunnalle kuuluvan kiinteistöveron osuus tulee kuulua maantieteellisesti lähimmälle kunnalle, riippumatta siitä, sijaitseeko se Ahvenanmaalla vai Manner-Suomessa, mikäli itsehallintolaki näin Ahvenanmaan kuntien osalta sallii.

Ahvenanmaan osallistuminen lainvalmisteluun riittävän varhaisessa vaiheessa - ruotsiksi

Ahvenanmaan äänen on kuuluttava ja tultava mukaan esimerkiksi lainvalmisteluun riittävän aikaisin. Näin vältetään turhaa työtä ja ristiriitoja maakunnan ja valtion välillä.

Yksi suurimmista haasteista Ahvenanmaan ja valtion suhteissa on, ettei maakunnan ääni aina kuulu riittävän varhaisessa vaiheessa lainsäädäntöprosessia. Tämä on muutettava. Lainvalmistelua tekevien virkamiesten on saatava selkeämmät ja tiukemmat ohjeet kuulla maakuntaa ajoissa. Ohjeiden toteutumista on seurattava tarkasti, ja taustasyyt, joiden vuoksi niitä on jätetty noudattamatta, on poistettava.

Maakunnalle tärkeät lakihankkeet on tunnistettava ja priorisoitava jo valmistelun alkuvaiheessa. Näissä hankkeissa on varmistettava, että maakuntahallitus saa tietoa ruotsiksi eri valmisteluvaiheissa.

Tärkeät lakihankkeet on aikataulutettava niin, että käännöstyölle varataan riittävästi aikaa ennen lausuntokierrosta. Ahvenanmaalaisten on saatava hallituksen esityksen ruotsinkielinen versio samaan aikaan kuin suomenkielinen lähetetään lausunnoille. Kaksikielisessä maassa lausunnonantajilla on oltava mahdollisuus ottaa kantaa ja antaa lausuntoja sekä ruotsiksi että suomeksi. Tämä voidaan turvata vain varaamalla riittävästi aikaa käännöstyölle valmistelun aikatauluissa.

Maakunnan ja valtion virkamiesten välisten yhteyksien parantamiseksi on panostettava ministeriöiden nykyisten Ahvenanmaa-yhteyshenkilöiden työhön. Heillä on oltava riittävästi aikaa oman ministeriönsä Ahvenanmaa-asoiden koordinointiin. Lisäksi ministeriöissä, jotka usein käsittelevät Ahvenanmaata koskevaa lainsäädäntöä, on oltava osastokohtaisia Ahvenanmaa-yhteyshenkilöitä.

Ruotsin kielen käyttö on turvattava valtionhallinnossa. Virkamiehille, joilla on yhteyksiä Ahvenanmaalle, on tarvittaessa tarjottava mahdollisuus parantaa kielitaitoaan työnantajan järjestämän kielikoulutuksen avulla. Tämä hyödyttää koko kaksikielistä Suomea.

Jokaisella ministeriöllä on lisäksi oltava mahdollisuus ja velvollisuus käyttää tulkkauspalveluja kokouksissa ahvenanmaalaisten kanssa, jos virkamiesten kielitaito muuten ei riitä asianmukaiseen asioiden käsittelyyn. Virkamiesten ruotsin kielen taitojen vahvistaminen ei kuitenkaan saa vaarantua tulkkauspalveluiden parantamisen myötä.

Valtioneuvoston yhteyshenkilö Ahvenanmaalla

Poliittisen johdon Helsingissä ja Maarianhaminassa on ylläpidettävä pysyviä ja säännöllisiä yhteyksiä. Tämä vaatii jatkuvaa suunnittelua ja koordinointia, jotta yhteydet toteutuvat käytännössä. Ahvenanmaan maakuntahallituksella on jo oma edustaja Helsingissä. Valtioneuvoston tulisi puolestaan perustaa virka, jonka haltija toimii Ahvenanmaa-politiikkaa koordinoivan ministerin yhteyshenkilönä.

Yhteyshenkilön tehtävänä on toimia aktiivisena linkkinä maakuntahallituksen ja valtioneuvoston välillä maakunnan keskeisimmissä poliittisissa kysymyksissä sekä tukea ministeriöiden Ahvenanmaa-yhteyshenkilöitä. Yksi keskeinen tehtävä on myös seurata, että hallituksen poliittinen tahto Ahvenanmaalle tärkeissä kysymyksissä toteutuu lainsäädäntöhankeissa ja muissa päätöksissä.

Ahvenanmaan asioiden seurannan ja valmistelun päävastuu kuuluu toimivaltaisille ministeriöille. Valtioneuvoston kanslian tulisi kuitenkin vastata Ahvenanmaan kannalta keskeisten asioiden koordinoinnista samaan tapaan kuin EU-asioissa.

Kahdenvälinen sopimus ruotsalaisten viranomaisten kanssa sosiaalietuuksista

On erityisen tärkeää, että ahvenanmaalaisilla on pääsy korkealaatuisiin ruotsinkielisiin sosiaalipalveluihin. Joissakin tapauksissa tämä ei ole mahdollista ilman, että maakunta hankkii Ruotsista sosiaalipalveluja, jotka perustuvat pitkäaikaiseen asumiseen, ja sijoittaa asiakkaansa näihin Ruotsissa sijaitseviin yksiköihin asiakkaiden suostumuksella.

Joidenkin yksittäisten asiakkaiden kohdalla on ilmennyt ongelmia, koska Suomi ei enää maksa kansaneläkettä muihin EU-maihin, kuten Ruotsiin. Tämä on johtanut kohtuuttomiin tilanteisiin, joissa pitkäaikaisen sosiaalihuollon piirissä olevia ahvenanmaalaisia asiakkaita on sijoitettu Ruotsiin ja he ovat menettäneet oikeutensa Suomen kansaneläkkeeseen, koska heidän katsotaan asuvan Ruotsissa.

Suomen tulee edistää sitä, että Suomen ja Ruotsin toimivaltaiset viranomaiset – eli Kansaneläkelaitos ja Ruotsin Försäkringskassan – tekevät EU:n sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan asetuksen mukaisen poikkeuspäätöksen, jonka mukaan Ahvenanmaalta Ruotsiin sijoitetut pitkäaikaisen sosiaalihuollon asiakkaat voivat halutessaan kuulua Suomen kansaneläkkeen piiriin.

Valtioneuvoston Ahvenanmaa-strategia pidettävä ajan tasalla ja aktiivisessa käytössä

Sanna Marinin hallituksen vuonna 2022 julkaisema Ahvenanmaa-strategia oli laatuaan ensimmäinen, ja sen tarkoituksena oli vahvistaa valtion ja Ahvenanmaan yhteistyötä itsehallintolain

mukaisesti. Strategia keskittyi erityisesti luottamuksen ja osaamisen vahvistamiseen osapuolten välillä sekä sujuvan viestinnän ja yhteistyön edistämiseen.

Strategiassa esitettiin konkreettisia toimenpiteitä, kuten 1) virkamiesten Ahvenanmaa-osaamisen lisääminen, erityisesti itsehallintoa ja kielikysymyksiä koskien, 2) Ahvenanmaan vaikutusvallan parantaminen EU-asioissa, joissa itsehallinnon päätösvalta on osittain rajoitettu, 3) ministerivierailut Ahvenanmaalle, tavoitteena vähintään yksi vierailu hallituskautta kohden, sekä 4) ruotsin kielen käytön turvaaminen valtionhallinnossa sujuvan yhteistyön helpottamiseksi.

Valtioneuvoston Ahvenanmaa-strategian toteutumista on seurattava ja varmistettava. Strategia on päivitettävä yhteistyössä Ahvenanmaan maakuntahallituksen kanssa jokaisen vaalikauden alussa ja sitä on käytettävä aktiivisesti poliittisena työkaluna.

Strategian tulee olla keskeinen asiakirja valtioneuvoston ja ministeriöiden poikkihallinnollisen Ahvenanmaa-politiikan koordinoinnissa. Sen tuntemusta ja painoarvoa on vahvistettava koko valtioneuvostossa.

Strategian hengessä on tärkeää käydä tiivistä vuoropuhelua esimerkiksi valtion ja maakunnan päättäjien välillä siitä, miten päästökauppatulojen jako ratkaistaan.

Ahvenanmaa vahvemmin mukaan pohjoismaiseen yhteistyöhön

SDP:n keskeinen tavoite on nostaa Ahvenanmaan ääni paremmin esiin myös kansainvälisesti maakunnalle tärkeissä kysymyksissä. Yksi tärkeimmistä alustoista tässä on pohjoismainen yhteistyö. Ahvenanmaa ja muut Pohjoismaiden itsehallintoalueet osallistuvat jo usein pohjoismaiseen yhteistyöhön, mutta parannettavaa on edelleen, esimerkiksi ns. Haga-yhteistyön osalta.

Huhtikuussa 2009 Pohjoismaiden yhteiskuntasuojasta ja varautumisesta vastaavat ministerit kokoontuivat Hagaan Tukholmaan vahvistaakseen yhteistyötä. Tavoitteena oli syventää ja laajentaa pohjoismaista yhteistyötä yhteiskuntasuojan ja varautumisen alalla.

Ensimmäinen Haga-julistus (Haga I) hyväksyttiin. Neljä vuotta myöhemmin, 2013, hyväksyttiin toinen Haga-julistus (Haga II). Julistus sisälsi yhteisen vision: Vahva Pohjola ilman rajoja. Vision tavoitteena on vähentää haavoittuvuutta ja samalla vahvistaa kykyä hallita vakavia onnettomuuksia ja kriisejä sekä palauttaa toimintakyky.

Valitettavasti itsehallintoalueet eivät ole olleet mukana tässä yhteistyössä, vaikka niillä – kuten Ahvenanmaalla – on toimivalta säätää lakeja ja järjestää toimintaa siviilivarautumisen alalla. Itsehallintoalueet, kuten Ahvenanmaa, on otettava mukaan Haga-yhteistyöhön. Myös muita mahdollisuuksia Ahvenanmaan toiminta-alan laajentamiseen pohjoismaisessa yhteistyössä on selvitettävä.

Vahvempi työsuojelu Ahvenanmaalla

Työsuojelun valvonta on heikentynyt Ahvenanmaalla sen jälkeen, kun siellä ei ole ollut omaa tarkastajaa vuodesta 2022 alkaen. Työsuojelu vaatii paikallista läsnäoloa – satunnaiset tarkastukset Manner-Suomesta eivät riitä. Ahvenanmaa tarvitsee oman työsuojelutarkastajan, joka tuntee paikalliset olosuhteet ja työpaikat sekä tukee viranomaisten ja sidosryhmien välistä yhteistyötä. Tämä on erityisen tärkeää alueella, jossa monilta työpaikoilta puuttuu työsuojeluvaltuutettu ja jossa monet maahanmuuttajat työskentelevät rajallisella tuen saannilla. Lupa- ja valvontaviraston tulee sijoittaa pysyvä työsuojelutarkastaja Ahvenanmaalle.